

MALATYA YÖRESİ GELENEKSEL KADIN KIYAFETLERDEN GÜNÜMÜZE YANSIMALAR

E.Elhan ÖZUS, Filiz ERDEN, Melek TUFAN

Selçuk Üniversitesi, Teknik Bilimler MYO, Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri, Konya, TÜRKİYE
elhanak@hotmail.com, ferden@selcuk.edu.tr, mlktufan@gmail.com

Özet

Zengin bir kültür ve köklü bir medeniyete sahip Türklerin kendine özgü bir giyim-kuşam tarzı olduğu bilinmektedir. Türklerin yaşadıkları çağlar boyunca giyimleri coğrafi bölgelere, yaşama şekillerine, sosyal farklılıklarına, cinsiyetlerine göre çeşitlilik gösterir.

Giyim bireysel ve toplumsal özelliklere bağlı olarak yaşamın içinde en önemli ihtiyaçlardan biridir. Başlangıçta korunmak amacıyla ortaya çıkan giyim giderek insanın maddi ve manevi varlığını tamamlayan, teknolojinin gelişmesi ve geçirdiği evreler sonucu şekil alan, günümüzde modanın etkisiyle sürekli değişen toplumsal bir olgudur. Kıyafet bireyin duyguları ile ilgili beslediği estetik değerdir. Bu doğrultuda kültürel ve sosyal kimliğin yapısında ve iletişimde giyimin vazgeçilmez bir yeri vardır.

Geleneksel Türk giyim kuşamı Anadolu kadınının duygu ve düşüncelerini yansıtır. Milletimizin uzun tarihi geçmişi, etkileşim halinde olduğu kültürleri değerlendirildiğinde sahip olduğu ihtişam ve görkemin, giyim kuşam kültürüne de yansıdığı görülmektedir. Bu nedenle; Malatya Yöresi geleneksel kıyafetleri ayrı bir özellik taşımaktadır. Bu kıyafetleri araştırarak günden güne yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan bu kültür mirasımızı yaşatmak ve güncel tasarımlarla günümüze taşımayı amaçladık.

Bu çalışma da Malatya yöresel kıyafetleri tespit edilip dokuma, desen ve motiflerinden yararlanılarak günümüz modasına uygun tasarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelime; Malatya, Geleneksel, Tasarım, Sanat, Kültür

REFLECTIONS FROM TRADITIONAL CLOTHES OF MALATYA REGION TODAY

Abstract

It is known that Turks who have a rich culture and an old and well-known civilization have a unique clothing style. The clothing of Turks varies according to the geographical regions, living styles, social differences and gender along the periods they lived.

Clothing is one of the most important needs in life depending on the individual and social attributes. The clothing which first emerged as protection means is a social fact complementing the physical and psychological existence of human being, changing forms depending on technological developments and phases, and continuously changing under the affect of fashion today. Clothing is an aesthetic value fed by the feelings of individuals. So, clothing has an indispensable place in the structure and communication of cultural and social identity within this direction.

The costumes of traditional Turkish Anatolian women reflect thoughts and feelings. When Turkish Nation's long history and the cultures that it had interacted are thought, it's seen that the glory and magnificence it had has also reflected in its clothing culture. Traditional clothing of Malatya region has a special characteristic. However, these clothes are disappearing day by day. With the present study, we aimed to protect our cultural heritage and carry these clothes to the present via current designs.

This study identified and the traditional dresses fabric, patterns and motifs are made by making use of designs suitable to the present day fashion.

Key words: Traditional, Culture, Turkish, Art, Design Malatya

1.Giriş

Giymeye duyulan gereksinme ilk çağlarda insanların vücutlarını tabiatın etkilerinden korumak için doğmuştur. Daha sonraları insanların kültür ve uygarlık seviyelerinin gelişmesi, her alanda olduğu gibi giyimde de kendini göstermiştir. İlk kez tabiata karşı korunmak için giyinen insanlar, daha sonra sosyal gereksinmelerini karşılamak ve süslenmek amacıyla giyinmişlerdir (Bayraktar,1995:1).

Tarih boyunca insanların giyim şekilleri ve gelenekleri mensup oldukları milletlere ve cemaatlere, bir ölçüde de ferdi zevklerine göre şekillenmiş ve farklılaşmıştır. (Tüzün,1986:6) Zengin bir birikime sahip olan Anadolu kadın giysileri her zaman estetik görünümlü, emek, sabır ve ustalık gerektiren farklı giysilerden olmuştur. Bölgeden bölgeye değiştiği görülen bu giysileri, Kuzeydoğu, Güneydoğu, Orta Anadolu, Batı Anadolu ve Trakya Bölgesi giyimleri olarak gruplandırmak mümkündür. Bununla birlikte tüm bölgelerde giyilen ortak giysi türleri de vardır. Bu giysiler entariler, şalvarlar, işlikler ve kuşaklar olarak sınıflandırılabilir. Ancak bunların giyiniş biçimleri ve diğer ayrıntılarında yine de bölgesel ayrıcalıklar görülmektedir (Söylemez: 2009: 43).

Malatya ilinin kadın giyimi, diğer bölgeler gibi kendine has ve o bölgeyi oluşturan alt kültürün temel özelliklerini taşımaktadır. Malatya kadınları da diğer Anadolu kadınları gibi geçmişten günümüze düğün, nişan, sünnet, doğum gibi özel günlerdeki giysilerine günlük giysilerinden çok daha fazla özen göstermiş ve bunları farklı isimlerle kullanmışlardır.

Merkez ve merkeze yakın ilçe ve beldelerde kadınlar özellikle günlük yaşamda entari ve çiçek desenli kumaşlardan yapılan, alt ucunda boydan boya bir süsleme bulunan bervanik kullanırlar. Ev dışına çıkışlarda kısa 2 kenarında 5 cm kalınlığında kırmızı şerit bulunan beyaz pamuklu marhama ya da kareli çarşaf ile örtünürler. Ancak düğün, bayram gibi özel ve önemli günlerde canlı renklerden oluşan desenler ile döşenmiş kadife ya da basma kumaşlardan dikilmiş entariler ve cepkenler giyerler

Dağlık bölgelerde yaşayan kadınlar ise göz alıcı renkli kumaştan eteği fırfırlı entari, altına bol kesimli şalvar giyerler. Bele ise kuşak, puşi veya gümüş kemer bağlanmaktadır. En önemli özelliklerinden biri de bel kuşağı üzerine merkez de olduğu gibi bervanik denen bir önlük takılmasıdır (Erdem,1986:22).

Baş Küllük denilen kısa keçe bir al fes giyilir. Fesin çene altından tutturulan bir bağı vardır. Fesin üzerine bakır ya da gümüş tepelik yerleştirilir. Tepelikler çeşitli taşlarla, minelerle ve yapraklı zincirlerle süslenir. Durumu iyi olanlar tepeliğin ön kısmına küçük altın dizerler. Fesin üzerine yazma ya da renkli puşu örtülüp uçları omuz üzerine dökülür. İçlik olarak çiçekli bezlerden dikilen yuvarlak yakalı ve yanları yırtmaçlı kolu dirsekten biraz uzun giysiler kullanılır. Alta parlak kumaşlardan (Kadife, Saten) ya da çiçekli pazen ve basmadan yapılan şalvar ya da don giyilir. Şalvarın peyki yok denecek kadar küçüktür. İçlik üstüne işlemeli feraceler, düz ya da çiçekli kumaşlardan dikilen ve alt kısmında fırfırlı süslemeler bulunan “zıbın” denilen entariler giyilir. Bele renkli yada beyaz ipek kuşak ile gümüş kemer takılır. Ayaklarına beyaz yünden yapılmış üzeri nakışlı çoraplar ve kalın topuklu genellikle siyah renkli kuyuksuz yemeni giyerler (Anonim,2013).

Doğal ihtiyaçlardan olan giyim kuşam ve süsleme sanayi toplumu dönemine gelindiğinde; ayrı bir sanayi dalı, yeni bir düşünce biçimi ve çevreye değişik bir uyum yaklaşımına dönüşmüştür. Yüzyıllar süzgecinden geçmiş, belleklerde damıtılmış geleneksel giyim kuşamla yeni yaklaşım arasındaki savaşı moda faktörünün desteğindeki çağdaş giyim

kuşam kazanırken, geleneksel kıyafetlerde müze vitrinlerindeki yerini almaya başlamıştır (Sağdıç,1992:1).

Milli kültürün ve milli kimliğin bir parçası olan geleneksel giysilerin yaşatılması şüphesiz çok önemlidir. Ancak bu giyimleri yaşatmak demek günlük hayatta bu giysilere daha fazla yer vererek "olduğu gibi" kullanmak anlamına gelmemelidir. Geleneksel giysilerin kumaşı, kesimi, süsleme desen ve tekniklerinden yararlanılarak günümüz kadınlarına hitap eden giysilerin tasarlanması ve üretilmesi, bu kültürü korumak ve yaşatmak açısından önemlidir. Bu yüzden bu çalışmada Malatya ilinin geleneksel kadın giysileri ele alınarak günümüze uygun modern tasarımların üretilmesi ve kültürel mirasın devamlılığının sağlanması amaçlanmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır

1.1. Alt Amaçlar

1.1.1. Malatya ilinin kadın giyim kültürüne ait ne tür örneklerle ulaşılabilir?

1.1.2. Ulaşılan örneklerle dayalı olarak ne tür güncel tasarımlar oluşturulabilir?

2. Yöntem

Bu çalışmada Malatya ili geleneksel kadın giysi örneklerine ulaşmaya çalışılmış ve ulaşılan giysiler modernize edilerek, günümüze uygun tasarımlar yapılmıştır. Bu yüzden araştırma, tarama modeline dayalı olarak yürütülmüş ve öncelikle geleneksel kadın giysileri analiz edilerek giysilerdeki yöreye has unsurlar tespit edilmiştir. Daha sonra elde edilen bilgilere dayalı olarak kadın giysi tasarımları yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma evreni olarak, Malatya müzesine gidilerek müzede bulunan geleneksel kadın giysileri incelenerek fotoğraflanmıştır. Geleneksel giysilerden 8 adet entari ve 2 adet cepken ve 1 adet şalvar için için gözlem fişleri ve kaynak kişi künyeleri oluşturulmuş. Giysilerin belirlenen karakteristik özellikleri doğrultusunda 6 farklı tasarım yapılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde alt amaçlar doğrultusunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Malatya İli Geleneksel Kadın Giysi Örnekleri

Araştırmanın birinci alt probleminde Malatya ili müzesinde bulunan geleneksel kadın giysilerinden entari ve cepkenler incelenerek fotoğraflanmıştır. Yapılan incelemeler ve elde edilen bulgular sonucunda Malatya ilinin kadın giyim kültürüne ait örnekler şekil 1’de verilmektedir:

Şekil 1- Malatya İli Geleneksel Kadın Kıyafet Örnekleri

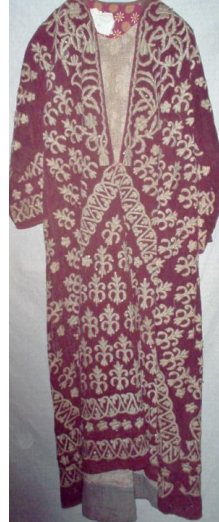
Entarinin Ön ve Arka Görünümü

Entarinin Ön ve Arka Görünümü

Entarinin Ön Ve Arka Görünümü

Entarinin Ön ve Arka Görünümü

Entarinin Ön Ve Arka Görünümü

Entarinin Ön ve Arka Görünümü

Entarinin Ön Ve Arka Görünümü

Entarinin Ön ve Kol Ucu Görünümü

Şalvar Ön Ve Arka Görünümü

Entari Ön Görünümü

Cepken Ön Ve Arka Görünümü**Cepken Ön Ve Arka Görünümü**

3.2. Geleneksel Malatya Kadın Giyimine Dayalı Olarak Oluşturulan Tasarımlar

Tasarım bir ürün ortaya koymaya yönelik düşünsel ya da maddi çalışmalar sürecidir. Tasarım bireyin hayal gücü üretkenliğiyle teorinin uyumlu birlikteliğinin ifadesidir. Ayrıca ürünün çeşitlenmesinde ve farklılaşmasında önemli bir etkidir. Tasarlanan ürün ne kadar orijinal olursa o kadar ilgi çekecek, beğenisi ve kullanımı artacaktır. Önemli olan giyimde sosyal ve estetik gereksinimlerin farkına varılarak farklı yorumlar yapabilmektir (Çeliköz ve Diğerleri, 2011:200). Araştırmanın ikinci alt amacında ulaşılabilen Malatya ili geleneksel kadın giysi örnekleri incelenerek, belirlenen temel özellikler doğrultusunda güncel, farklı giysi tasarım örnekleri oluşturulmuştur. Tasarlanan bu giysilerin süsleme teknikleri ve desenleri, geleneksel giyimlerin süsleme unsurlarının modernizasyonu yoluyla oluşturulmuştur. Tasarımlarda sadece giysilerin vurgulanması hedeflendiği için giyimi tamamlayan diğer unsurlar (başlık, ayakkabı, takı vb.) sade tutulmuştur. Tablo 2’de Malatya ili geleneksel kadın giysilerin süsleme, model ve kesim özelliklerinden esinlenerek araştırmacılar tarafından tasarlanan modern kadın giysi örnekleri verilmektedir.

Şekil 2. Geleneksel Malatya Kadın Giyimine Dayalı Olarak Oluşturulan Örnek Tasarımlar**Model 1**

Kıyafet Cepkenden esinlenerek tasarlanmıştır. Uzun “V” yakalı, belde tek kapamayla birleşen cepkenin ön kuptan itibaren arka boyu kuyruk şeklinde uzatılmıştır. Cepkenin kolları dirsek üzerinde iki parça çalışılmış, kol volanlı kol olarak giysiye hareket vermek amacıyla şifondan tamamlanmıştır. Cepkenin altına dar etek çalışılmış. Giysiye daha güzel bir görünüm vermek amacıyla kolda, etek uçlarında ve cepkenin kenarlarında işlemler yapılmıştır.

Model 2

Kıyafet entarinin üzerindeki Motiflerden esinlenilerek tasarlanmıştır. Entarideki motifler elbisenin göğüs kısmında kullanılmıştır. Göğüs altından başlayan boya kadar devam eden nakışlı bantlar mevcuttur. Giysinin askıları da aynı banttan hazırlanmıştır. Elbisenin ön boyu diz üstünde göğüs altından boya kadar olan ön kup drapelidir. Belini saran formda çalışılan elbisenin etekleri dizden genişleyerek yere kadar uzanmaktadır.

Model 3

Kıyafet şalvar ve entarideki V şeklinde gelen desenlerden esinlenilerek tasarlanmıştır. Üst bedene kolları bilekten büzgülü, takma kollu bir cepken, alta ise diz üstünde bantla toplanmış geniş büzgülü bir şalvar çalışılmıştır. Giysiye daha güzel bir görünüm vermek amacıyla cepkenin kenarlarına nakış işlenmiş, aynı desenler şalvarın beli ve paçalarına da görülmektedir.

Model 4

Kıyafet entariden tasarlanmış, entarideki kol detayı tasarlanan kıyafete uygulanmıştır. Elbisenin yakası model uygulamalı “U” yaka formundadır. Elbise bedene kuplarla oturtulmuş, elbisenin ön boyu kısa arka boyu uzun kuyruk şeklinde uzatılmıştır. Kıyafete estetik bir görünüm vermek için yakanın kenarlarında işlemler yapılmıştır.

Model 5

Entari ve şalvardan esinlenerek tasarlanılmıştır. Asimetrik bir modeldir. Sağ beden kolu entarinin kolundan esinlenerek çizilmiştir. Bedenin üzerinde entaride kullanılan nakış kullanılmıştır. Straplez olan sol beden pullarla işlenmiştir. Diz üstüne kadar gelen balon etek çalışılmıştır.

Model 6

Şalvardan esinlenilerek hazırlanan asimetrik bir tulumdur. Belde drapeli kuşak çalışılmıştır. Şalvarın paçaları bantla bileğe oturtulmuştur.

4. Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen birinci temel sonuç, Malatya ili kadın giyiminde günümüze kadar korunabilen ve kültürel mirası yansıtan geleneksel kıyafetler içerisinde entariler ve cepkenler, önemli bir yer tutmaktadır. Entariler; kadife, atlas gibi işlemeli kadifeler yanında kutnu kumaşlardan da dikilmiştir. Ağır ve değerli kumaşlardan hazırlanan entariler düğün ve özel günlerde kullanılmıştır. Daha sade yapılan entariler ise günlük yaşamda kullanılmıştır.

Giysilerde omuz, yan ve kol altları elde oyulgama tekniği ile tutturulmuştur. Yakaları elde biye ile temizlenmiştir. Dantel kullanılan entarilerin dantelleri, çırpma dikişi ile tutturulmuştur.

Araştırma kapsamında incelenen kıyafetlerde çoğunlukla kadife kumaşlar kullanılmıştır. Renk olarak koyu renk kadifeler tercih edilmiştir. Atlas kumaşın rengi kırmızı seçilmiştir. Örneklerin astarlanmasında pamuklu astarlık kumaş kullanılmıştır. Süsleme malzemeleri olarak; dantel, sim, sırma, tırtıl ve pullar kullanılmıştır. Giysilerde çoğunlukla metal ipliklerle karton sarma tekniği kullanılmıştır. Bunun yanı sıra Maraş işi de sıklıkla kullanılmıştır. Motiflerde; bitkisel bezeme, geometrik formlu desenler, çiçek, dal yapraklar kullanılmıştır. Motifler sim iplerle işlenmiştir dantel ve harçlarda kullanılmıştır. Motifleri zenginleştirmek için metal pullar ve tırtıllar kullanılmıştır. Bu araştırma ile kültürel mirasımız olan geleneksel kıyafetlerin saklanabildiği ancak gelenek göreneklerin unutulmaya yüz tuttuğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmadan elde edilen ikinci temel sonuç, (ulaşılan örneklere dayalı olarak) Malatya geleneksel kadın giysilerinin modernize edilebileceği ve sanatsal değeri olan farklı tasarımlar yapılabileceğidir.

Geçmişten günümüze miras kalan, tarihimizin kültürel zenginliğini yansıtan geleneksel kıyafetlerimizi bize nasıl ulaştırsa, bizim görevimizde bunu gelecek kuşaklara aktarmak olacaktır. Bu giysileri yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak için kalıp, model, çizimler ve süsleme tekniklerini saptayarak kullanmamız gerekmektedir. Zamana meydan okuyan bu zenginlikleri, en iyi şekilde korumak hak ettiği değeri vermek bize düşmektedir.

Bu sonuçlar ışığında şunlar önerilebilir:

1. Geçmişten miras kalan geleneksel giysilerin orijinallerinin saklanması ve korunmasıyla ilgili halkı bilinçlendirecek çalışmalar yapılabilir.
2. Aynı zamanda kültür merkezleri gibi kurumlarda bu giysilerin daha sağlıklı ortamlarda korunabileceği birimler oluşturulabilir. Böylece daha zengin koleksiyonlar ve bu giysiler açısından daha güvenli ortamlar oluşturulabilir.
3. Müzelerdeki geleneksel giysiler ile ilgili daha kapsamlı bir araştırma yapılarak bu giysilerin kumaşları, süslemeleri, kullanıldıkları yerler ve zamanlar, ayrıca renklerin, desenlerin varsa içerdikleri anlamları tespit edilip envanter bilgileri zenginleştirilebilir.
4. Çok fazla yıpranmış olan giysilerin röprodüksiyonları yapılarak alanla ilgili olan bireylerin yaralanacağı bir kaynak oluşturulabilir.
5. Geleneksel giysilerin kumaş yapıları renkleri ve desenlerinden yola çıkılarak farklı tekstiller üretilebilir ve bu tekstillerden gerek özel gün ve gerekse günlük, spor giysi tasarımları yapılabilir.

KAYNAKÇA

Bayraktar Fatma, (1995). Giyim, Ankara,

Çeliköz M., Özus E., Erden F., (2011).“Nevşehir Yöresi Geleneksel Kıyafetlerinden Günümüze Yansımalar,” 199-222, Nevşehir, I.Uluslararası Nevşehir Tarih Ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, 16-19 Kasım

Erdem G, (1986). 22-24,”Malatya Yöresinde Geleneksel Giyimin Dünü Bugünü”, Malatya, I.Battalgazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu, İnönü Üniversitesi.

Kırzioğlu G.N, (1992). Giyim Sanatı ve Kişisel Görünüm. Ankara.

Sağdıç, N., (1992).Folklorik Türk Kıyafetleri, Ankara.

Söylemez, F., (2009). Amasya İli Suluova İlçesinde Ve Köylerinde Bulunan Yöresel Başlıklar Ve Kıyafetler, Ankara ,G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Özus E.E., İşleyen F., (2013). “Malatya Müzesindeki Giysiler”, Konya, S.Ü.M.E.F. Yayınlanmamış Lisans Tezi.

Tüzün,Ö., (1986).Tarihi Türk Kadın Kıyafetleri,1.Baskı.

Anonim *nezirs.blogcu.com/malatya-da-halk...geleneksel-giyim-ve.../* Malatya’da Halk Oyunu Giysisi Olarak Geleneksel Giyim Ve Aksesuarlar_16.05.2014

Anonim¹: www.malatyakulturturizm.gov.tr/TR,58286/geleneksel-giyim.htm erişim tarihi 16.05.2014

Anonim²:Malatya İl Yıllığı; Malatya,1967